

روانگه‌ی لیبرال فمینیزم

دو کتور روئیا تلووعی

پیشه‌کی:

فمینیزم زانستیکه سه‌بارت به ژنان، به‌لام نه‌ک هر بو ئه‌وان به‌لکو بو پیاوانیش. له لایه‌کی تره‌وه هندی که‌س وه‌کو بزوتنه‌وه‌یه‌کی سیاسی و کومه‌لایه‌تی و تهنانه‌ت ئه‌ده‌بیش له قه‌له‌می ئه‌ده‌ن. فمینیزم له‌گه‌ل ده‌سه‌لاتی پیاو به‌ سهر ژندا ده‌که‌وئته به‌ربه‌کانی و ژیر ده‌سته بوونی ژنی پی قبول ناکری.

فمینیزم چه‌ندین جووری هه‌یه، له روانگه‌یه‌که‌وه به‌ چوار پۆل دابه‌ش ده‌کری:

- ۱- لیبرال فمینیزم
- ۲- مارکسیست فمینیزم
- ۳- رادیکال فمینیزم
- ۴- سۆسیال فمینیزم

زۆر به‌ کورتی ئه‌توانین بڵیین که ئامانجی لیبرال فمینیسته‌کان ده‌رخستنی هه‌موو شیوازیکی ده‌سته‌بژیری و سه‌رکوت دژ به‌ ژنانه و تیده‌کۆشن به‌ ریفورمی یاساییه‌وه ئه‌م سه‌رکوتانه لابه‌ن.

مارکسیست فمینیسته‌کان ریگری کردن که هاتنی ژنان بو مه‌یدانی گشتی به‌ره‌م هینان و تیکۆشان، به‌ هۆکاری سته‌م به‌ سهر ژندا ده‌زانن و ریگه‌ی رزگاری ژن له خه‌باتی چینی کریکار بو له ناو‌بردنی کاپیتالیسم ئه‌زانن. که‌واته مارکسیست فمینیسته‌کان سه‌رمایه‌داری به‌ هۆکاری سه‌ره‌کی سه‌رکوتکاری ژن داده‌نین. به‌لام پیویسته ئه‌وه‌ش بوتری که له شه‌سته‌کانی سه‌ده‌ی بیسته‌م به‌ملاوه کومه‌لی مارکسیست فمینیست به‌ کاریگه‌ری و ده‌رگرتن له قوتابخانه هاوچه‌رخه‌کانی هزر و ئه‌ندیشه و پتر له زانسته مرۆقییه‌کان وه‌ک بنه‌ماخواری و هیرومۆتوتیک روانگه‌کانی خو‌یان به‌ شیوازیکی تازه و شیکارانه‌تر ئاراسته کرد. رادیکال فمینیسته‌کان ده‌سه‌لاتی پیاو به‌ سهر ژندا واته پیاوسالاری به‌ پرسی سه‌ره‌کی کیشه‌ی ژن ده‌زانن. به‌ رای ئه‌مان سیسته‌می پیاوسالاری ده‌سه‌لاتی به‌ سهر هه‌موو لایه‌نه‌کانی کولتوری و کومه‌لایه‌تی گرتوه و له میژووش تپه‌پ بووه. هه‌رچی ژنه به‌ ههر جیاوازییه‌کی میژوویی و کولتوری و چینایه‌تی و ره‌گزی، ده‌چه‌وسینه‌وه و بنه‌ماله که هۆکاری کۆیله‌تی جنسی ژن و ئه‌رکی ژنه و مافی که‌لک له جسته‌ی ژن ئه‌دا به‌ پیاو، ئامرازی سه‌ره‌کی سته‌مه بو ژن. رادیکال فمینیسته‌کان جیاوازی نیوان ژن و پیاو به‌ ته‌واوی ره‌ت ناکه‌نه‌وه و ته‌نیا له‌گه‌ل رافه‌یه‌ک که له‌م جیاوازیانه

کراوه کیشه‌یان هه‌یه. تیۆری رادیکال فمینیستی بناغه‌ی سته‌م له ژن له دایکیتی ژن و دژایه‌تی ده‌روونی پیاو له‌گه‌ل ژندا ده‌زانی که به شیوه‌ی ده‌ست درێژی له سه‌ر ژن خۆی ده‌نوینی.

سوسیال فمینیزم سته‌م له ژن له دوو شتدا ده‌بینی: سه‌رمایه‌داری و پیاوسالاری. ئەم روانگه‌یه ده‌لی به‌لاچوونی سه‌رمایه‌داری کیشه‌ی ژن ته‌واو نابێ و ژن ئه‌بێ له پیاوسالاریش هاو کات رزگار بێت.

به رای سوسیال فمینیسته‌کان کاپیتالیسم و پیاوسالاری یارمه‌تیده‌ری یه‌کترین بۆ چه‌وساندنه‌وه‌ی ژن. جیاوازی نیوان ژن و پیاو ده‌ستکردی کۆمه‌له. دیاره بنه‌ماله سه‌ره‌تای سته‌مه له ژن به‌لام نابێ جیاواز له توپری گه‌وره‌ی کومه‌ل سه‌یر کری.

شایانی باسه که ئیستا شه‌پۆلیکی نوێ له فمینیزم هه‌یه که له سه‌ر ئه‌و باوه‌رپه‌یه ره‌گز ئه‌سه‌ری راسته‌وخۆی له کیشه‌ی ژناندا هه‌یه و بۆ نمونه کیشه‌ی ژنیکی سپی پیست له‌گه‌ل کیشه‌ی ژنیکی ره‌ش پیست جیاوازی به‌رچاوی هه‌یه. (ئابۆت، ۱۳۸۰: ۳۴-۳۲)

لیبرال فمینیزم چیه؟

لیبرالیزم خۆی له به‌ر به‌ره‌کانی له‌گه‌ل فنۆدالیزمدا هاته‌ گورپی و وه‌ک ریبه‌ری بزووتنه‌وه‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی و بیرۆکه‌یه‌کی سیسته‌می نوێ واته به‌ره‌م هینانی سه‌رمایه‌داری خۆی نیشان دا. دژایه‌تی بیری پیاوسالارانه‌ی فنۆدالیزم له‌گه‌ل لیبرالیزم له سه‌ده‌ی هه‌قده‌هه‌مدا ئالوگورپیک له روانگه‌ی مرۆف سه‌باره‌ت به‌ مرۆفایه‌تی و کۆمه‌لی به‌دی هینا.

له به‌ر به‌ره‌کانی فنۆدالیزم و لیبرالیزمدا، لیبرالیزم باوه‌رپی به‌ به‌رابه‌ری سروشتی و یاسایی و مه‌ده‌نی تاکه‌کان هه‌یه وه‌ک مافی ده‌نگدان و هه‌لبژاردن، مافی ئازادی راده‌بهرین و مافی خاوه‌نداریتی، به‌لام له سه‌ره‌تاوه ئەم مافه‌ی ته‌نیا بۆ پیاوانی مل‌کدار و له دواییشدا بۆ ئه‌و پیاوانه‌ی وا له بازاری کاردا بوون په‌سند کردبوو و، تا ماوه‌یه‌کی زۆر کاری به سه‌ر پیگه و مافی ژنه‌وه نه‌بوو.

نکوولی له توانایی ژن و له عه‌قلی ژن شتیکی چهند هه‌زار ساله‌ بوو. ئه‌ره‌ستوو ده‌یوت: پیاو به‌ هۆی سروشتیه‌وه له ژن به‌رزتره و ژن ژیر ده‌سه‌لاتی پیاوه. عه‌قلی ژن عه‌قلیکی سه‌ربه‌خۆ نییه و عه‌قلیکی راویژکارانه‌یه.

به داخه وه فه یله سووفه کانی تریش شک و گومانیان له عه قلی ژن بوو. هیگیل ده یوت: عه قلی
نزمتری ژن له چاو پیاودا و که متر تیگه یشتنی ژن له بابه ته کانی جیهان، هۆکاری جیاوازی ژنه
له پیاو به و چه شنهی که گژ و گیا له حه یوان جیاوازن. (که م گوویان)

دیسان لیبراله کلاسیکه کان وهک «تیریل و سیدنی» پییان وا بوو که بیروپای ژنان سه بارهت به
ده ولت و سیاست له بیروپای باوکه کان و میرده کانیاندا ده گونجی. ئەمانه له هه مان کاتدا
که باوه رپه کانی ئەنجیلیان سه بارهت به ژیر دهسته بوونی ژن رت ده کرده وه، پییان وا بوو
ژن به که لکی ژنیانی سیاسی نایهت. (ه. س. پ)

جان لاک به پیچه وانهی لیبراله کلاسیکه کان پیی وا بوو ژنان ده بی له نازادیه سه ره کیه کانی
مروقتا به شدار بن. هه ره وه ها ژنان توانای عه قلی و راقه یان هه یه و ئەتوانن مافی خاوه نداریتیان
بی و وهک تاک له سیسته می لیبرالیدا سه یر کرین.

بناغهی لیبرال فمینیزم له سه ده کانی هه قده و هه ژده و نۆزده دایه و بیرمه ندانیک وهک «ماری
والستون کرافت»، «هه ریته تایلور»، «جان ئەستورات میل» و «ئیلیزابیت کیدی ئەسته نتون»
په روه رده یان کردوه.

به هوی ئەوهی که لیبرالیزم سه رچاوهی ماف بو مروقت له توانایی عه قلی مروقتا ده بیینی،
لیبرال فمینیسته کان به رده وام داوای دهره تیان ده کرد بو فیرکاری ژن. هه ره وه ها هۆکاری
دواکه وتنی ژنیان له چاو پیاودا به یه کسان نه بوونی دهرهت و ئامرازه کانی فیرکاری ده زانی.
لیبرال فمینیزم له کاتی ئالوگوری سیاسی و ئابووری سیسته می سه رمایه داری له دایک بوو.
سه رمایه ی پیشه یی خه ریکی پیشکه وتن و په ره سه ندن بوو له به ریتانیا و فه ره نسه و ئەمیریکا
و سیسته می دیموکراسی په ره مانای له سه ر بنه مای مافی ده نگدانی هاوولاتیانی، کردبووه
شیوازی کاری سیاسی خوی.

سه رمایه داری هاوکات له گه ل په ره سه ندنی خویدا پیویستی به به شداری ژنان له کومه لگا و
کاری ئەوان بوو، بۆیه کاری به داها ت بو ژنان و ئاکامی سه ره خویی ئابووریان و ها تته دهر له
نیو چوارچیوهی مالدا ده سه که وتیکی گرنگ بوو، که پیگه ی نه ریتی و ژیر دهسته یی ژنی
ده گۆری.

له دوا ییه کانی سه ده ی نۆزده دا که سه رمایه داری له گه شه یه کی ئیجگار زۆردا بوو، پرسی مافی
ده نگدان و مافی خاوه نداریتی ژنان له لایه ن لیبرال فمینیسته کانه وه ها ته گۆری. خانمی
«ئهسته نتون» بزوتنه وه یه کی بو مافی ته لاق، سه په رشتی، فیرکاری، خوینده واری و
سه ره خویی ئابووری بو ژنان ریخت.

ئەم بزووتنە ۋە يە كۆيلە تى ژنى لە نيو مالدئا ۋە كۆيلە تى رەش پيسته كان دەزانی و شوناسيكي ليبراليستي و جمهورى خوازانهى بوو. ئامانجى سەرەكى بزووتنە ۋە ي ژنانى ليبراليست، مافى يەكسانى ژن و پياو لە پيئاو ياسا بوو.

لە هەمان كاتدا بەستيني سەرەكى بزووتنە ۋە ي مافى دەنگدان و هەلبژاردن بۆ ژنان لە چوارچيوەى بايەخى ليبرالى و ئاييني بوو. داخووزيەكانى ئەم بزووتنە ۋە بريتي بوون لە: مافى دەنگدان، مافى خاوەنداريتى، مافى خویندەوارى و فيركارى، دەرڤە تى بەرابەر بۆ كار، سەر بەخويى تاك، ئازادى هەلبژاردنى جل و بەرگ و بەرابرى لە پيئاو ياسادا.

ژنان بۆ يەكەم جار توانيان لە نيوزلەند و ئەمريكا و ئوستراليا و فينلەند و نوروچ و جا لە ولاتانى ديكة مافى دەنگدان بە دەست بيئن.

تايبەتمەنديەكانى بزووتنە ۋە ي ليبرال فميينىستي ئەمانە بوو: زەخت لە سەر پيويستى ژنان بۆ بە دەست هيئەتە مافى دەنگدان و هەلبژاردن، دژايە تى پياو و پيبنەندى بە ئايدىولوجياى ليبرالى و ئابوورپى سەرمايەدارى. ئەم بزووتنە ۋە يە تيدەكوشا بۆ لابرندى كۆسپە ياساى و نەريتەكان لە سەر ريگاي هاتنى ژن بۆ بازارى كار، پيئە هيئەتە ئازادى تاكەكەسى ليبراليستي ۋەك ئازادى كيپەركيى ژنان و پياوان لە سەر كار، گەيشتن بە دەرڤە تى فيركارى و خویندەوارى و پاراستنى مافى خاوەنداريتى ژن دواى هاوسەرپيئي. پيگەى ياساى تا دواين كاتەكانى سەدەى نۆزده و سەرەتاكانى سەدەى بيسته م نۆر لە داخووزيەكانى ئەم بزووتنە ۋە يە لە ئەمريكا و بريتانىا بەدى هات. ژن كە ميژدى دەكرد لە پيئاو ياسادا دەيتوانى خاوەنداريتى خويى بپاريژى و خاوەنى داھاتى خويى بيئت. هەر ۋە هاش مافى سەرپەرشتى مندالانى بيئت و تا رادىەكيش ياسا لە توند و تيژى پياوكەى بپاريژى. نزمترین تەمەنى هاوسەرپيئي بۆ كچ بوو بە ۱۶ سال لە بريتانىا و ۱۸ سال لە ئەمريكا. مافى يەك لايەنەى پياوان لە پيوەندى جنسى لەگەل ژندا سنوردار كرا.

ژنان لە چەند بوارى جياوازدا هاتنە نيو ژيانى كۆمەلايە تى. لە كار و لە كلوپ و كۆبوونە ۋە و ريكخراۋەى يەكگرتوۋەكان كە بەشدارى ژنانى لە نيو كۆمەلدا نۆرتەر دەكرد چينيئەك لە ژنانى ليھاتوۋ راھاتن كە زانبارى نۆريان سەبارەت بە ريكخستن و باس و خواسى سياسى و كەمپين سازكردن و راستەوخۆ و بە جەسارەت قسە كردن بوو.

تا سالى ۱۹۴۵ ژنان لە نۆر لە ولاتانى ئەورووپى مافى بەرابەرى ياساى لەگەل پياوانيان دەستكەوت و لە ژيانى سياسى كۆمەل و خویندن و كاردا بەشدار بوون. تەنانەت لە فەرپەنسىەش ژنان لە سالى ۱۹۴۴دا مافى دەنگدانيان پيئەرا و ياساى ناپلئونى كە مافى ژنى ژيەر دەستەى مافى ميژد دادەنا لاچوو. رادەى ژنانى خاوەن كار و ئيش لە دەيەى پەنجاكەنە ۋە

بەملاوہ ھەر زیای کردوہ . بە ھۆی سەرکەوتنی ئیستانداردەکانی ژیان و کەلک وەرگرتن لە شتومەکی مۆدیرنی ژیان و گەشەیی پیشەیی و تەکنۆلۆجی، لە بەردەست بوونی ئامرازەکانی رێگری لە منداڵ بوون و چکۆلە بوونەوہی بنەمالەکان، ژیانى ژنان باشتر و پیشکەوتوتر بووہ .

لە دەیەکانی دواى شەپى دووہمی جیھانی بە تاییەت لە سەرەتای شەستەکاندا ھەولێکی ئیجگار زۆر لە لایەن بزوتنەوہی لیبرال فمینیزم دەستی پیکرد بۆ گەشتن بە یەکسانی ھەمەلایەنەى یاسایی نیوان ژن و پیاو و لە ھەموو بوارەکانی ژیانى سیاسی و کۆمەلایەتی . لە ئەمریکا ئەم بزوتنەوہیە ھیزی خۆی خستە سەر تیکۆشان بۆ پەسند کردنی یاسایەک لە یاسای بنەپەتی سەبارەت بە یەکسانی تەواوی مافی ژن و پیاو بە ناوی **ERA** . (کەم گوویان) لە سالی ۱۹۶۳دا یاسای دەسکەوتی یەکسان پەسند کرا . لە ۱۹۶۴دا خالیك سەبارەت بە رێگری لە سەرکوتکاری و دەستە بژیری لە سەر بنەمای جنسیەت، لە نیو یاسای مەدەنی ئەمریکا گونجا . لە بەردەوامی ئەم ھەولانەدا «**NOW**» یان ریکخراوہی گشتی ژنان لە ئەمریکا لە لایەن تیکۆشەرانى بزوتنەوہی لیبرال فمینیستی بە ئامانجى بەرابەرى یاسایی ژنان لە چوارچێوہی سیاسی کۆمەلایەتی دامەزرا . ئامانجى ئەم ریکخراوہ، زەخت خستنە سەر دەولەت و لایەنە کۆمەلایەتیەکان بوو کە بە بەکار ھێنانی مافە یاساییەکانى ژن و ئامرازە یاساییەکان و میکانیزمە سیاسییەکان ھەول بەدات بۆ دواى ھێنان بە سەرکوتکاری ژنان و رەخساندنی دەرفەتی بەرابەر لە ھەموو بوارەکاندا . لیبرال فمینیزم بە رەخنە لە ئایدیۆلۆجیای جیاوازی جنسیەت خوازیاری ئالوگۆر لە شیوازەکانى فیککاری لە خویندگەکان و گۆرانی سیمایەک بوو کە لە لایەن میدیاکان لە ژن نیشان ئەدری .

ھەلسەنگاندنی دەسکەوتەکان و خالە لاوازەکانى لیبرال فمینیزم:

بە داخوہ ھەولەکانى بزوتنەوہی لیبرال فمینیزم لە ئەمریکا بۆ یەکسانی ھەمەلایەنەى مافی ژن و پیاو سەر نەکەوت و **ERA** پەسند نەکرا . نەک تەنیا چینیک لە ژنان بەلکو لایەنە راست و قایمکارەکانیش (محافظەکاران) و لایەنگرانی بایەخە نەریتی و ئایینیەکان دەنگیان بەو یاسانەدا . (کەم گوویان)

لە لایەکی ترەوہ بریک لە لیبرال فمینیستەکان ھەولێکیان دەست پیکرد بۆ پەسند کردن و بە کار ھێنانی یاسایی دژ بە سەرکوتکاری ژنان و ھەر وەھاش دەسکەوتی یەکسان و مۆلەتی

مندال بوون و مافی دایکیتی. بریک لایه نگری هاتنه مهیدانی یاسایه که به ناوی **Affirmative Action** بوون که ژنان بتوانن له ماوهیه کی تیژ تیپه پدا دهرفته تی به رابه ر له گه ل پیاو به دست بهینن. ئەم یاسایه به م چهشنه یه که دهولت ئەبێ ههنگاوێک به بهرژوهندی ژنان هه لگری و قهره بووی ئەو که م و کورتیه بیؤلژیکی و کۆمه لایه تیانه ی ژنان بکاته وه و چهشنه دسته بژییه کی پۆزه تیف بو ژنان به کار بیئی.

به هر حال دواي تیپه پ بوونی چه ندين دهیه له ههولکانه بزووتنه وه ی لیبرال فمینیستی، ئەمیکا هیشتا خراپترین کۆمه لگای رۆژ ئاوی له بواری مافی دایکیتی ژنان و چاودیری مندالانه. ته نانه ت و ژنانه ش که مه قامی بالایان که کاردا هه یه کیشه یان زۆره بو چاودیری مندالانیان. جیاوازی دهسکه وتی ژنان و پیاوان هیشتا هه ر به رده وامه.

به پیچه وانه ی به ئاکام گه یشتنی که مینه یه که له ژنانه هه لکه وته که توانیوانه به قودرت و سه روه ت و بریک مه قامی گه وره بگهن، هیشتا زۆر ژن له دنیا ی هاوچه رخ هه ن که له نابه رامبه ریه کان ئازار ده کیشن. هیشتا دهسکه وتی ئابووری ژنان له چاو پیاوان له ئەنجامی کاری یه کسان له زۆر شوینی دنیا ۱۴ تا ۵۰٪ که متره له پیاو. هیشتا کاری ژنان به دهسکه وتی که م و تاییه ت به ژن به رده وامه. به هۆی ئەوه ی پیاو وه ک سه رپه رشت و به رپرسی داها تی ئابووری بنه ماله هه ر پله ی یه که می هه یه، ژن هه ر سه رپه رشت و به رپرسی ئابووری پله ی دوومه و بۆیه دهسکه وت و داها تی که متری پی ده درئ. (له کۆماری ئیسلامی ئیرانیش ژنان ۲۷٪ دهسکه وتیان له پیاو که متره. (ئه حمه دی خوراسانی، ۱۳۸۰: ۸۴))

سه ره پای ئەم هه موو کیشانه ش دهولت و کۆمه لگاش به رپرسایه تی راهینان و چادیری مندالیان به چاکی له ئەستۆ نه گرتوو و به رپرسی ئەم ئەرکه هه ر ژنان و بۆیه ش ژنان ناچارن کاری نیوه کات به دهسکه وتی نزمتر قبول که ن یان به هۆی زۆر بوونی پارهی پیویست بو باخچه ی مندالان ناچار بن کار به جی بهین و خه ریکی منالاری و کابانی بن. (که م گوویان) به داخه وه دیموکراتترین و رادیکالترین دهولته لیبراله کانیش هیشتا نه یان توانیوه به رابه ریه کی ته واوله نیوان ژن و پیاودا به دی بیین.

«بییتی فریده ن» له لیبرال فمینیسته هاوچه رخه کان و به رپوبه رانی «NOW» یا ریکخواوه ی گشتی ژنان و چالاکی بزووتنه وه ی مافی یاسایی و به ره م هینانی دهرفته تی یه کسان بو ژنان، هاوته سه ر ئەو بیروپایه که ئال و گۆر له بناغه کانی ئابووری کۆمه ل زۆر پیویسته. (که م گوویان)

«بییتی فریده ن» سه رنج ئەداته سه ر دهولته تی سوید و چۆنیه تی به شداری دهولته تی سوید له پیکهینانی باخچه ی مندالان به ئامانجی به شداری ئاسووده ی ژنان له کار و تیکۆشانی

کۆمه لایه تی. هه ره وه هاش گیرۆده بوونی پیاوان له سه ره په رشتی و راهیانی مندالان و ئال و گۆری شیوازه کانی کار به شیوه یه که ژنان و پیاوان بتوانن هاوکات له گه ل په روه رده کردنی مندالان، له باری ئابووری و کۆمه لاتیش ئاسوده بن.

به هه ره حال بزوتنه وهی لیبرال فمینیزم دهسکه وتی چاکیشی له پیک هیئانی مافی خاوه ندریستی و میرات و خوینده واری و کار بووه و به شیکی گه وره ی له ژنانی له نیو چوارچیوهی مال رزگار کردووه و هیئاویه ته نیو بازاری کار. هه ره وه هاش به ره می پاراستنی مافی تاکه که سی و مه ده نی و هاتنه نیو زانکۆکان و ئیش و کاره جیاوازه کانی بو ژن بووه.

بریک له لیبرال فمینیسته کانی هاوچه رخ لایه نگری سوسیال دیموکراسین.

ئه مانه لایه نگری به شداری ده ولت و پرۆگرامگه لیک وه ک زۆر کردنی باجی دهسکه وت، به ره پرسیایه تی ده ولت له پینا و تاکه که سدا، به دی هیئانی خزمه تی ته ندروستی و درمانی، خوارده مه نی، مال، باخچه ی مندالان و دادپه روه ری کۆمه لایه تین. هه ره وه هاش فمینیسته رادیکال و مارکسیسته کان ده لئین یه کسانی ده رفه ته کان به س نییه و ده بی ئال و گۆره کان بناخه بیتر بی. (ئابۆت، ۱۳۸۰: ۹۳)

سه باره ت به ولاتی فینله ندیش که به ولاتی ژنان به ناو بانگه نزیکه ی ۱۰۰ ساله ژنان مافی هه لبژاردنیان دهسکه وتووه و له بیسته کانی سه ده ی رابردووه وه مافی یه کسانی ژن و پیاو له پینا و یاسا راگه یاندراره و له په ره له مانیشدا ۳۷/۵٪ی ده نگه کان پیکده هیئن (له سوید و دانمارک زیاتره) و له ۱۸ وه زیری ئه و ولاته ش ۸ وه زیریان له گرنگترین وه زاره ته کان ژن.

۸۵٪ی ژنان له هه موو بواره کاندای کار ده که ن. ده سالیش ده بی که له ناو سوپا پله و پایه یان هه یه. بو نمونه وه زیری به رگری رابردو (ئیلیزابیت ری) ژن بوو و ئیستاش له بواری سیاسه تی ئاشتیخوازی چالاکه، (ساری یه لدئاوقه ر) سه رکه وتووترین بازرگانی ئه ورووپایه و به ره پرسی شرکه تی «نوکیا» یه و... هتد. به لام ئایا فینله ند به هه شته بو ژنان؟

سه ره رای ئه و هه نگاره میژوو یانه ی که له چوارچیوهی سیسته می دیموکراسی په ره له مانی به ده ست هیئراوه، ژنان له هیه چ ولاتیکی باکوور ئه وه نده له ژیر زه بر و زهنگی پیاوان نه یاننالا ندووه. هیه چ ولاتیکی وه ک فینله ند ژنی بی هاوسه ری تیدا نییه که به ته نیا منداله که ی به خیو ده کا. هه ره دوو هه فته ی جاریک ژنیکی به هوی ئه و زه بر و زهنگه گیانی له ده سته دا. هه ره وه ها گونجاندن له نیوان ئه لکهول، هاری و خه مۆکی وا ده که ن پیاوان ده ست بو لیدان به ن. بازرگانی به ژنانیش به داخه وه هه ره ده کری. (سه لام عه بدوللا، ۲۵/۱۲/۲۰۰۳ سایتی

(Kurdistanet.org)

به تېپوانينيك له سهر چؤنيه تى دهسكه وته كان و خاله لاوازه كانى ليبرال له رۇژئاوادا ده بينين كه ئەم ئايدىلۆجيه ش وهك زۆربه ي ئايدىلۆجيه كانيتر هەم لايەنى پۆزه تىقى هەيه و هەم لايەنى نه گه تىف. به لام پيويسته سهرنجيكي بار و دؤخى هاوچه رخی خوشمان بدهين. له ناوچه ي رۇژه لاتى ناوه راستدا به داخوه وتاليتا ريسم هي لانه ي كردوه و زهخت و زه برو زهنگى ديكتاتوريه ت له سهر مرؤقه كان به زهقى دياره و به تايبه ت ئەم سته مانه هاوكات له گه ل پياوسالارى بؤ ژن دوو پات ده بنه وه. پرسيار ئهويه كه ئايا مي تودى ليبرال فميينىستى تا چه نيك ئە توانى له م ناوچه دا دلآمده رى كيشه كانمان بي ت؟

ئە گه ر به رژه وهندى ژن ته نيا له خانه ي ياسادا خؤى ببينيت ه وه به لام له كرده وه دا رهنگ نه داته وه چى؟ دياره ئيمه پيويستمان به فيركارى و ريكلامى زوره له م بواره وه. به راي نوسه ر، ياسا به ته نيا بؤ ژنى ئەم ناوچه به س نيه به لكو كولتورسازى و فيركردنى هاوكات له گه ل ياساكان ده توانى له ماويه كدا له روى په يره و پروگراميكي دارژاو، ئە زمون بكرى ت. بيگومان ئيمه به كه لك وه رگرتن له ميدياكانى پيوه ندى گشتى به تايبه ت ته له فيزيون و راديو و بلاو كراوه كان له گه ل بيك هي نانى ده رفه تگه لى فيركارى چ بؤ ژن و چ بؤ پياو و به تايبه ت بؤ بنه ماله ئە توانن به ستينيكي كولتورى نوى بيك بينن.

له م كولتوره نوييه دا ده بى شيوه گه لى راهينان و په روه رده كردنى مندال له سهرتاوه بگوردرى، به چه شنيك كه داىك و باوك سهره تا له نيو بنه ماله دا ده سته بژيرى نيوان كچ و كور له بير و ميشكى خويان وه سپن و كچ و كور به يه كسان بزانن. ئە وسا كه كاتى فيركارى له خويندنگه كانيش ده بى ته واوى جياوازيه كان و چه مكه كانى ته بعيز و ده سته بژيرى نيوان كچ و كور بسپردرى، ته نانه ت له نيو كتيب ه ده رسيه كانيشمان و... هتد.

دياره بى پشتيوانى ياسايى ئەم كاره يا ناكارى يا زور دژوار ده بى. لي ره دايه كه ياسا و كرده وه و ريكلام ده بى يارمه تيده رى يه كترين بن بؤ لابردي سهركوتكارى ژنان. ياسا كاتيك به كه لكه كه كرده وه ي له گه ل بى نهك له نيو لاپه ره كاندا ون بي ت.

سه‌چاوه‌کان:

۱- ابوت، پلاما - والاس، کلر. جامعه‌شناسی زنان. ترجمه‌ی منیژه نجم عراقی.

تهران، نشر نی ۱۳۸۰.

۲- کم‌گویان، اعظم. فمینیسم، سوسیالیسم و طبیعت انسان. اینترنت سایت

taktaz.com

۳- احمدی خراسانی، نوشین. زنان زیر سایه‌ی پدرخوانده‌ها. تهران. نشر

توسعه ۱۳۸۰.

۴- عه‌بدوللا، سه‌لام. ۲۰۰۳/۱۲/۲۵، ئینته‌رنیت سایتی **kurdistannet.org**